

together and leveraging genuine partnerships that make the most of expertise, technology and resources for sustainable and inclusive growth". This comprehensive and "boldest agenda for humanity" cannot be realized without increased and effective cooperation of all stakeholders at all levels.¹⁹⁹

Discussion: In order to create a sustainable future, partnerships are not just a means to a goal. In order to achieve the SDGs, collaborative activities can boost

accountability, inspire innovation, and mobilize resources. But it is important to understand that partnerships need constant dedication and flexibility to overcome obstacles. In order to achieve sustainable development, it is critical that all parties involved recognize the value of working together. We can develop synergies that increase our combined influence on global concerns by encouraging collaboration across industries and geographical boundaries.

Conclusion: The Sustainable Development Goals offer a course of action that will change humankind. But reaching these lofty goals would require strong collaborations that capitalize on the advantages of various parties. In our pursuit of sustainable development, we can increase accountability, share information, and mobilize resources through efficient collaboration. The strength of a partnership is its capacity to bring disparate actors together around shared objectives, advancing the creation of a more just and sustainable global community. As we persist in navigating intricate worldwide issues, let us utilize this potential to bring the SDGs' vision to life.

References

1. <https://cleancooking.org/>. 2021.
2. theglobalfund.org. 2021.
3. education, global partnership for. 2021.
4. reports, Unido annual. 2019.
5. report, The sustainable development goals. 2020.
6. report, Sustainable living. 2020.

O'ZBEKISTONDA TURIZMNI RIVOJLANTIRISHDA INNOVATSION TASHKILIY-IQTISODIY MEKANIZMLARNING ROLI

Oppoqxonov Nurmuhammad

Turizm va mehmonxona biznesi kafedrası katta o'qituvchisi, PhD, Toshkent Davlat Iqtisodiyot Universiteti

nurmuhammadwalcott1994@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada O'zbekistonda turizmni rivojlantirishda innovatsion iqtisodiy mexanizmlarning ahamiyati tahlil qilinadi. Xususan, davlat-xususiy sheriklik (DXSh), yashil obligatsiyalar, turizm investitsiya fondlari va kraudfanding kabi iqtisodiy mexanizmlarning turizm infratuzilmasini yaxshilash, xususiy sektor ishtirokini kengaytirish va barqarorlikni oshirishdagi roli ko'rib chiqiladi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, zamonaviy iqtisodiy mexanizmlar orqali O'zbekiston turizm sohasi global raqobatbardoshlikni oshirish va barqaror rivojlanishga erishishda katta imkoniyatlarga ega.

Kalit so'zlar: Innovatsion tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlar, turizmni rivojlantirish, turizmدا innovatsiyalar, davlat-xususiy sheriklik (DXSh), investitsiya fondlari, barqaror rivojlanish.

Kirish: Turizm O'zbekistonda iqtisodiy rivojlanishning hal qiluvchi omili bo'lib, aholi bandligini oshirish, valyuta tushumlari va mintaqaviy integratsiyaga sezilarli hissa qo'shdi. Ipak yo'lidagi Samarqand, Buxoro va Xiva shaharlarini o'z ichiga olgan boy tarixiy merosga ega O'zbekiston o'zini madaniy turizmning asosiy yo'nalishi sifatida ko'rsatdi. Biroq, mamlakatning

¹⁹⁹ <https://sustainabilityknowledgegroup.com/achieving-the-sdgs-the-power-of-partnerships/>

katta sayyohlik salohiyatiga qaramay, moliyaviy cheklovlar infratuzilmani kengaytirish, xizmat ko'rsatish sifatini yaxshilash va barqaror turizm modellarini ishlab chiqishga to'sqinlik qildi.

O'zbekistonda davlat ushbu sohaning strategik ahamiyatini e'tirof etgan holda, investitsiyalarni jalb qilish va turizm rivojlanishini rag'batlantirish maqsadida bir qator iqtisodiy islohotlarni amalga oshirdi. An'anaviy moliyalashtirish manbalari, jumladan, davlat byudjeti va bank kreditlari kapitalni ko'p talab qiluvchi turizm loyihalariga ortib borayotgan talablarni qondirish uchun yetarli emasligi e'tirof etildi. Binobarin, davlat-xususiy sheriklik (DXSh), yashil obligatsiyalar, turizm investitsiya fondlari va kraudfanding platformalari kabi innovatsion iqtisodiy mexanizmlar investitsiyalardagi bo'shliqni bartaraf etish uchun muqobil moliyalashtirish mexanizmlari sifatida paydo bo'ldi.

Innovatsion iqtisodiy mexanizmlar kapitalni jalb qilish, davlat-xususiy hamkorlikni rivojlantirish va barqaror turizm tashabbuslarini ilgari surishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. DXSh yirik infratuzilma loyihalarini rivojlantirish imkonini berish orqali, yashil obligatsiyalar esa turizm sektoriga ekologik toza investitsiyalar kiritish orqali moliyalashtirishga yordam berdi. Investitsiya fondlari xorijiy va mahalliy investorlarni jalb qilib, raqamli moliyaviy platformalar turizmni moliyalashtirishni osonlashtirdi. Ushbu mexanizmlar birgalikda O'zbekistonning turizm sohasini modernizatsiya qilishga, uning uzoq muddatli barqarorligi va global raqobatbardoshligini ta'minlashga hissa qo'shadi.

Ushbu maqola innovatsion iqtisodiy mexanizmlarning O'zbekiston turizm sektoridagi rolini o'rganib, ularning infratuzilmani rivojlantirish, xususiy sektor ishtiroki va ekologik barqarorlikdagi samaradorligini tahlil qiladi. Shuningdek, real ushbu iqtisodiy mexanizmlarning turizm rivojlanishiga ta'sirini kuchaytirish bo'yicha taklif va tavsiyalarni beradi.

Turizmni rivojlantirishda davlat-xususiy sheriklik (DXSh) mexanizmi

Davlat-xususiy sheriklik O'zbekistonda turizm infratuzilmasi loyihalari uchun muhim iqtisodiy mexanizm sifatida paydo bo'ldi. Xususiy sektor investorlari DXSh orqali mehmonxonalar, transport tarmoqlari va madaniy meros ob'ektlarini qayta tiklashni rivojlantirish uchun davlat bilan risk va resurslarni taqsimlashda samarali foydalanmoqda. Samarqand va Buxorodagi tarixiy obidalarni qo'shma investitsiyalar hisobidan ta'mirlash muhim loyihalardir. DXShlarning muvaffaqiyati shaffof me'yoriy-huquqiy baza va investorlarni jalb qilish uchun imtiyozlarga bevosita bog'liq. Bir qancha muvaffaqiyatli DXSh loyihalari O'zbekistonning turizm sohasidagi biznes muhitini yaxshilashda o'z samaradorligini ko'rsatdi:

Keng ko'lamli Samarqand sayyohlik majmuasi DXSh tashabbusi Samarqandni xalqaro sayyohlik markaziga aylantirdi. davlat va xususiy investorlar hamkorligida yaratilgan "Ipak yo'li Samarqand" majmuasi hashamatli mehmonxonalar, ko'ngilochar markazlar va madaniy diqqatga sazovor joylarni o'z ichiga olgani bilan shaharning jahon miqyosida jozibadorligini oshirmoqda.

Buxoro va Xiva madaniy meros ob'yektlarini qayta tiklashda ham xususiy investorlarning katta moliyaviy hissasi bilan muhim madaniy ob'yektlar restavratsiya va modernizatsiyadan o'tkazildi. Ushbu sa'y-harakatlar nafaqat tarixiy merosni saqlab qoldi, balki sayyohlar oqimini oshirib, tashrif buyuruvchilarning tajribasini ham oshirdi.

Toshkentdagi davlat bilan tashkil qilingan xalqaro turizm habini yaratish DXSh loyihasi jahon darajasidagi mehmonxonalar, konferensiya markazlari va ko'ngilochar ob'ektlarni o'zida jamlagan zamonaviy turizm va ishbilarmonlik markazlarini rivojlantirishga qaratilgan. Ushbu tashabbus O'zbekistonning mintaqaviy turizm va biznes markazi sifatidagi mavqeini mustahkamlaydi.

Davlat-xususiy hamkorlik asosida Chorvoq kurortini rivojlantirish orqali Chorvoq ko'li atrofidagi dam olish maskanlarini kengaytirishga olib keldi. Ekologik turizm va sarguzasht turizmi infratuzilmasiga kiritilgan sarmoyalar bu hududni mahalliy va xalqaro turistlar uchun asosiy manzilga aylantirdi.

Turizmni rivojlantirishdagi davlat-xususiy sheriklik dasturlari ish o'rinlarini yaratish, infratuzilmani yaxshilash va umumiy hayot sifatini oshirish orqali mahalliy hamjamiyatlarga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Muvaffaqiyatli DXSh loyihalari salbiy ijtimoiy va ekologik oqibatlarni

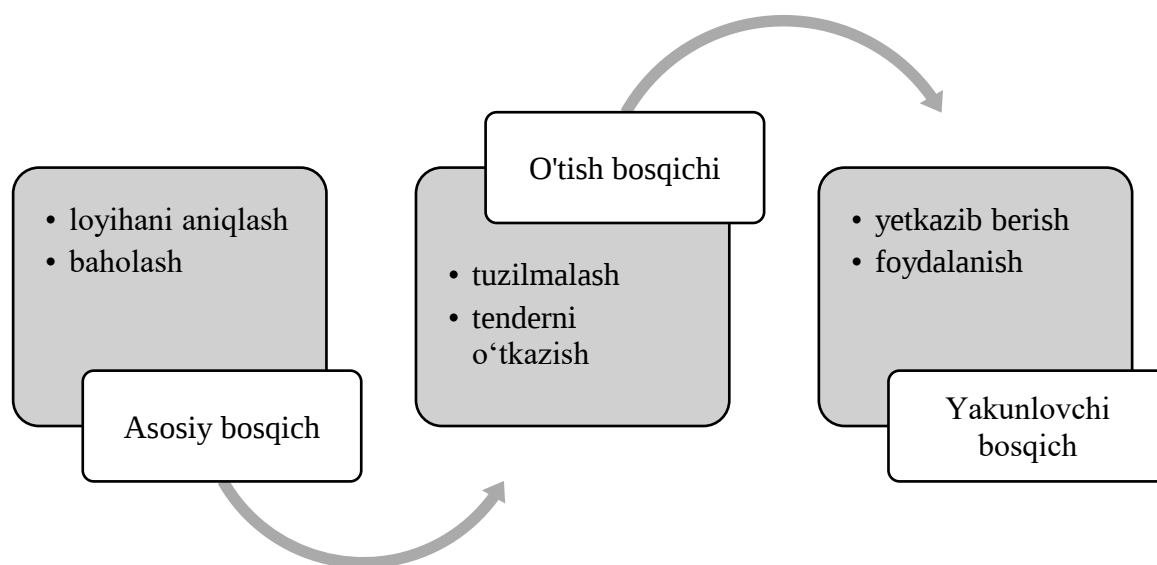
minimallashtirish bilan birga mahalliy aholining iqtisodiy imkoniyatlarni oshirishdan foydalanishini ta'minlaydi.

Xususiy sektor investorlarini DXSh orqali jalb qilish ob'ektlarni modernizatsiya qilish, madaniy meros ob'ektlarini yaxshilash va barqaror turizm amaliyotini rivojlantirish orqali turistik tajribani yaxshilashga yordam beradi. Bu yaxshi yashash joylari, transport tizimlari va dam olish tadbirlariga olib keladi.

DXShlar xususiy turoperatorlar takomillashtirilgan infratuzilma va davlat tomonidan qo'llab-quvvatlanadigan loyihalarga kirish orqali gullab-yashnashi mumkin bo'lgan ekotizimni yaratadi. Bu xizmat sifatining oshishiga, bozor raqobatining kuchayishiga va tashrif buyuruvchilar uchun yanada jozibador turistik paketlarga olib keladi. Davlatlar xususiy kapital va tajribani yirik turizm loyihalariga jalb qilish, davlat byudjetlaridagi moliyaviy yukni kamaytirish uchun DXShlardan foydalanadi. Samarali hamkorlik siyosatning uzoq muddatli rivojlanish maqsadlariga, barqarorlik va iqtisodiy o'sishga mos kelishini ta'minlaydi. DXShlar turizm bilan bog'liq infratuzilmaga, masalan, aeroportlar, yo'llar va ko'ngilochar markazlarga sarmoya kiritishni rag'batlantiradi, bu esa turizm faolligini oshirishga yordam beradi. Bundan tashqari, barqaror turizm tashabbuslarini ilgari surish mumkin, bu esa tabiiy va madaniy meros ob'ektlarini saqlab qolish va iqtisodiy foydani maksimal darajada oshirishni ta'minlaydi.

2018-yilda Iqtisodiyot va moliya vazirligi huzurida tashkil etilgan Davlat-xususiy sheriklikni rivojlantirish departamenti O'zbekistonda davlat-xususiy sheriklikni rivojlantirish bo'yicha tashabbuslar borishini nazorat qilish uchun mas'ul hisoblanadi. 2024-yil 5-avgust holatiga ko'ra, davlat umumiy investitsiya qiymati taxminan 2,152 milliard AQSh dollar bo'lgan 973 ta davlat-xususiy sheriklik to'g'risidagi bitimlar tuzdi. Bu loyihalar turli sohalarni qamrab oladi, jumladan, suv xo'jaligida 463 ta, isitish tizimlarida 220 ta, ta'limda 91 ta, sog'liqni saqlashda 52 ta, transportda atigi ikkitasi to'g'ri keladi. Shunisi e'tiborga loyiqki, ushbu loyihalarining aksariyati nisbatan kichik miqyosda bo'lib, ularning har biri o'rtacha 2,2 million AQSh dollarni tashkil etadi. DXShlarning ta'siri, ayniqsa, yo'l qurilishi kabi yirik infratuzilmani rivojlantirish loyihalari uchun muhim hisoblanadi.²⁰⁰

Yo'l qurilishi va ta'mirlash boshqa infratuzilma tarmoqlariga nisbatan katta moliyaviy resurslarni talab qiladi. Jahon banki ma'lumotlariga ko'ra, O'zbekistonning yo'llarni rivojlantirish rejasi yillik 1,5 milliard AQSh dollar mablag' taqchilligiga duch kelmoqda va bu bo'shliqni bartaraf etish uchun xususiy sektor ishtirokini va tashqi moliyaviy yordamni kuchaytirish zarur. Umuman olganda, O'zbekistondagi DXSh loyihalari quyidagicha oltita alohida bosqichlardan o'tadi:

²⁰⁰ <https://www.adb.org/projects/54105-001/main>

1-rasm. O'zbekistonda DXSh loyihalarini shakllantirish va amalga oshirish bosqichlari.²⁰¹

Boshqa sohalarda amalga oshirilayotgan loyihalaridan tashqari, yo'l infratuzilmasi bo'yicha bir qancha boshqa tashabbuslar potensial DXSh korxonalari sifatida aniqlangan. Jumladan, Qo'ng'iro't-Daut-Ata A380 avtomagistralidan foydalanish va texnik xizmat ko'rsatish, milliy yo'l haqini elektron yig'ish tizimini joriy etish, real vaqt rejimida harakatni kuzatish va harakatda tortish texnologiyalarini joriy etish, Taxtakaracha tunnelini qurish, yo'l-transport hodisalari va avtotransport vositalarini ekspluatatsiya qilish va texnik xizmat ko'rsatish bo'yicha kompleks ma'lumotlar bazasini yaratish ham tashkil qiladi.

DXSh loyihalarini rivojlantirishni yanada takomillashtirish maqsadida Yevropa Tiklanish va Taraqqiyot Banki (YeTTB) 2023-yil dekabr oyida O'zbekistonda DXSh loyihalarini ishlab chiqish mexanizmini (UPDF) tashkil etish uchun 10 million yevro miqdorida kredit ajratishni ma'qulladi. Ushbu ob'ektlar ustuvor davlat-xususiy sheriklik loyihalarini, shu jumladan, yo'l transporti sohasidagi loyihalarni tayyorlash bosqichlarini moliyalashtirishga qaratilgan.²⁰²

Xulosa: Davlat-xususiy sheriklik loyihaları turizmdagi sarmoyaviy bo'shliqlarni bartaraf etish, manfaatdor tomonlar o'rtasida hamkorlikni rivojlantirish va o'zaro manfaatlarni ta'minlashning muhim mexanizmi bo'lib xizmat qiladi. Agar ushbu loyihalar samarali amalga oshirilsa, DXShlar umumiy turizm ekotizimini yaxshilaydi, iqtisodiy va ijtimoiy rivojlanishni qo'llab-quvvatlovchi barqaror va raqobatbardosh sohani yaratadi.

Innovatsion iqtisodiy mexanizmlarning afzalliklariga qaramay, tartibga solishdagi to'siqlar, investorlarning shubhasi va cheklangan moliyaviy savodxonlik kabi muammolar saqlanib qolmoqda. Ushbu tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarning ta'sirini maksimal darajada oshirish uchun davlat quyidagicha isharni amalga oshirishi zarur:

- shaffoflik va investorlar ishonchini ta'minlash uchun qonunchilik bazasini mustahkamlash;
- turizm loyihalarida xususiy sektor ishtirokini rag'batlantirish;
- manfaatdor tomonlarni innovatsion moliyalashtirish imkoniyatlari haqida ma'lumot berish uchun moliyaviy savodxonlik dasturlarini oshirish;
- barqaror turizmga xorijiy sarmoyalarni jalb qilish uchun xalqaro hamkorlikni rivojlantirishdan iborat.

Innovatsion iqtisodiy mexanizmlar investitsiyalarni jalb qilish, barqarorlikni oshirish va infratuzilmani yaxshilash orqali O'zbekiston turizm sohasining o'sishiga sezilarli hissa qo'shadi. Muammolar saqlanib qolayotgan bo'lsa-da, strategik siyosat choralari ularning ta'sirini optimallashtirishi va O'zbekistonni Markaziy Osiyodagi yetakchi sayyohlik yo'nalishi sifatida joylashtirishi mumkin. Ushbu mexanizmlarning sektorning iqtisodiy va ijtimoiy rivojlanishiga uzoq muddatli ta'sirini tahlil qilish uchun keyingi tadqiqotlarda chuqurroq o'rganish tavsiya etiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Asian Development Bank. (2023). *Public-private partnerships in Central Asia*. Asian Development Bank.
2. Bianchi, R. (2018). *The political economy of tourism development: A critical perspective*. Routledge.
3. Bianchi, R., & Stephenson, M. (2014). *Tourism and citizenship: Rights, freedoms, and responsibilities in the global order*. Routledge.
4. Boardman, A., Greve, C., & Hodge, G. (2016). *International handbook on public-private partnerships*. Edward Elgar Publishing.

²⁰¹ <https://www.pppda.uz/> - quyidagi veb sayt ma'lumotlari asosida muallif tomonidan tayyorlangan.

²⁰² <https://www.ebrd.com/home/what-we-do/where-we-invest/uzbekistan.html>

5. Bovaird, T. (2004). Public-private partnerships: From contested concepts to prevalent practice. *International Review of Administrative Sciences*, 70(2), 199–215. <https://doi.org/10.1177/0020852304044250>
6. Dredge, D., & Jamal, T. (2015). *Tourism planning and policy*. Channel View Publications.
7. English Heritage. (2019). *Heritage and the economy*. English Heritage Publishing.
8. Freeman, R. E. (1984). *Strategic management: A stakeholder approach*. Pitman.
9. Grimsey, D., & Lewis, M. (2002). Evaluating the risks of public-private partnerships. *Journal of Project Finance*, 8(1), 21–30. <https://doi.org/10.3905/jpf.2002.320209>
10. Hall, C. M. (2008). *Tourism planning: Policies, processes, and relationships*. Pearson Education.
11. Hall, C. M. (2011). Governance and the public sector in tourism. *Tourism Management*, 32(1), 1–12. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2010.09.003>
12. Scott, W. R. (2001). *Institutions and organizations*. SAGE Publications.
13. Sharpley, R. (2020). *Tourism, development and the environment: Beyond sustainability*. Routledge.
14. United Nations World Tourism Organization. (2021). *Global tourism sustainability report*. UNWTO.
15. World Bank. (2020). *Tourism sector PPPs: Best practices and lessons learned*. World Bank Group.

VELOTURIZM VA PIYODA SAYOHATLAR: KARBON IZINI KAMAYTIRISHGA QARATILGAN ZAMONAVIY YONDASHUVLAR

Abdunazarov Lutfilllo Mamanovich

Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (Ph.D.), Dotsent,

Qo'qon universiteti, Qo'qon shahri, O'zbekiston,

lutfullo_abdunazarov@mail.ru

Annotatsiya: Ushbu maqolada turizmning atrof-muhitga ta'siri, xususan, global iqlim o'zgarishiga hissa qo'shuvchi karbon chiqindilari muammosi ko'rib chiqiladi. Asosiy e'tibor an'anaviy turizm turlariga nisbatan ekologik jihatdan toza hisoblangan veloturizm va piyoda sayohatlarga qaratilgan. Biroq, ushbu turizm turlari ham transport, infratuzilma, jihozlar ishlab chiqarish va xizmat ko'rsatish kabi jihatlarida ma'lum miqdorda karbon izini qoldirishi ta'kidlanadi. Maqolaning maqsadi veloturizm va piyoda sayohatlarning karbon izini yanada kamaytirishga qaratilgan zamonaviy yondashuvlarni tahlil qilishdan iborat. Tadqiqot metodologiyasi sifatida ilmiy adabiyotlar tahlili, ilg'or tajribalar (case studies) o'rganish va mavjud statistik ma'lumotlarni sintez qilish qo'llanildi. Natijalar shuni ko'rsatadiki, karbon izini kamaytirish uchun transport logistikasini optimallashtirish (jamoat transportidan foydalanish, elektromobillar uchun quvvatlash infratuzilmasi), "yashil" infratuzilma yaratish (tabiiy materiallardan yo'laklar qurish), ekologik toza jihozlardan foydalanish (qayta ishlangan materiallar, ijaraga berish tizimlari), mahalliy va mavsumiy oziq-ovqat mahsulotlarini qo'llash, qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanadigan turar joylarni tanlash hamda turistlarning ekologik ongliligini oshirish kabi kompleks yondashuvlar zarur. Muhokama qismida ushbu yondashuvlarning afzalliklari, qiyinchiliklari va kelajakdagi tadqiqot yo'nalishlari yoritilgan. Xulosa qismida veloturizm va piyoda sayohatlar barqaror turizmni rivojlantirishda muhim salohiyatga ega ekanligi, biroq buning uchun zamonaviy ekologik yondashuvlarni faol joriy etish lozimligi ta'kidlanadi.

Kalit so'zlar: veloturizm, piyoda sayohat, karbon izi, barqaror turizm, ekoturizm, iqlim o'zgarishi, zamonaviy yondashuvlar, transport, infratuzilma.

Kirish: Global turizm industriyasi jahon iqtisodiyotining muhim drayverlaridan biri bo'lsa-da, uning atrof-muhitga, ayniqsa, iqlim o'zgarishiga salbiy ta'siri tobora ortib bormoqda. Xalqaro aviaqatnovlar, transport vositalaridan foydalanish, mehmonxona xo'jaligi va boshqa